

[a l'esquerra] Detall de les trompes antigues abans de la reforma (2004). Foto: Jordi Mascarella. [a la dreta] Treballadors de la farga Palau llossant l'aram fos dins els gresols en la fornal. En primer terme, Anton Bau; al fons, Anton Palau. Foto: Família Palau.

JORDI MASCARELLA I ROVIRA. Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès

LA FARGA PALAU DE RIPOLL, CONFLUÈNCIA DE PATRIMONIS

Patrimoni rima amb *dimoni*. No pas per l'olor de sofre que pot desprendre's dels béns que el constitueixen; no perquè la gestió i la rendibilitat constitueixin veritables purgatoris per a les administracions que n'han de tenir cura; ni pels tractes a l'hora d'exhibir-lo o reintegrar-lo a la societat que l'adopta. Els patrimonis públics cultural i natural connecten amb els dimonis en un sentit més etimològic, perquè invoquen els genis del lloc. Constitueixen uns espais atraients, captivadors no tan sols pel que hi veiem sinó pel que creiem endevinar-hi.

Quan el Museu de la Ciència i de la Tècnica (mNACTEC) va inaugurar l'espai de la farga Palau en el seu sistema territorial (2006), el procés que hi havia portat havia estat presidit per les millors intencions.

D'entrada, l'Ajuntament de Ripoll havia engegat una campanya de sensibilització i reconeixement del lloc que va culminar quan la Societat Smithsonian li va atorgar la categoria de lloc d'especial interès siderúrgic, el 1986. De fet, era un reconeixement a tota la comarca, que s'havia caracteritzat per l'extracció de la mena, l'obtenció del ferro metàl·lic i la fabricació de claus, armes i eines. La família fins aleshores propietària va facilitar la transferència de l'immoble en condicions immillorables. El mNACTEC va delegar en Jaume Matamala l'adequació del local, que es va transformar mínimament per fer-lo visible. Les portes van passar a ser finestres: una damunt del salt d'aigua i la roda, i la segona, damunt l'obrador amb els dos

martinets en línia, l'encenedor i la fornal. Es va preveure també l'obertura de l'interior: es van netejar els focs i el llot de l'aiguat de 1982; es van renovar les trompes; es va obrir una antiga porta condemnada per accedir a l'interior del botàs de la roda i a la bassa que proveïa l'aigua a la roda i a les trompes; es van fixar uns pocs punts de llum que suggerissin algunes de les activitats sobre el fons negre i fumats de les parets; es va adaptar el pas sota la penya com a dipòsit de mena de ferro (malgrat que la instal·lació actual sempre havia estat una farga d'aram) i vora l'entrada es va dedicar també un espai a recordar la carbonera amb carbó vegetal. Un vídeo didàctic dirigit pel professor Pere Molera completa la panoràmica amb una explicació sobre el procediment de la farga catalana.

A diferència d'altres museïtzacions, aquesta presentació només podia ser estàtica. Tan sols dona vida a l'ambient un martell que percudeix una planxa metàl·lica per simular el soroll rítmic i eixordador del mall. Un efecte que imita pàl·lidament el terrabastall que feia el martinet, contra el qual no valien els intents dels treballadors de protegir-se les oïdes amb cotó fluix. Ni rodaments, ni basculacions, ni figurants, ni molt menys fargaires... «Sembla com si haguessin sortit a dinar», comentaven bocabadats uns enginyers alemanys, valorant que l'absència es compensa per l'autenticitat de l'ambient.

Però les bones intencions no basten. És sorprenent constatar que Ripoll no hagi sabut trobar encara un discurs que vinculi l'antic monestir amb les condicions de vida i de treball de la vila que exhibeixen els museus. Les fargues Palau, al final del canal de l'Almoïna, prop d'un antic molí de gra, d'un tint de paraires del segle XVI, d'unes instal·lacions per estirar ferro els segles XVII i XVIII i, finalment, d'una farga de ferro establerta el 1799, il·lustren aquesta peculiar relació, un punt mefistofèlica, entre la vila i el centre benedictí.